

Ірина КАЦІОН,
orcid.org/0000-0001-6602-1574
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри тюркської філології
Київського національного лінгвістичного університету
(Київ, Україна) *iryna.katsion@gmail.com*

СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ПАРЕМІОЛОГІЧНОГО ПОЛЯ З КОМПОНЕНТОМ БАТЬКО В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Опис значущих категорій культури, висвітлення її основоположних і систематизуючих понять є одним з основних напрямів сучасної лінгвістики. Дослідження лексики шляхом її семантичного аналізу дозволяє науковцям не лише структурувати власні уявлення про лексичний пласт мови, а і зробити низку висновків щодо світогляду носіїв цієї мови, що спрямовує подібні дослідження у царину лінгвокультурології. Однією з найзнаковіших одиниць мови у зазначеному контексті є паремія, яка несе у собі кристалізовані частки колективної свідомості. У процесі аналізу паремій методами лінгвістичної семантики можна зробити низку загальних умовиводів щодо місця того чи іншого поняття у свідомості обраного етносу. Це дозволяє не лише заглибитися у культуру народу, а і дає матеріал для подальших досліджень у вузьких міждисциплінарних галузях.

Методом суцільної вибірки з низки паремійних словників було вибрано 36 паремій із зазначеним компонентом, побудовано паремійне поле і здійснено їх детальний семантичний аналіз.

У першому мікрополі, де батько виступає головним помічником і наставником для власних дітей, було зафіксовано 10 паремій. Це найчисленніше об'єднання. Батько виступає наставником і порадиником у справах і житті для власних дітей. Більшість турецьких прислів'їв і приказок цієї групи акцентують увагу мовця на зв'язку батька і сина. Дочка також має слухатися батька і розцінювати його слова як авторитетні, однак навчається всьому і переймає майбутній досвід від матері. У мікрополі «гарант майбутнього дітей» спостерігається відповідальність батька за подальше життя власних дітей і гендерне розрізнення такої відповідальності по відношенню до своїх нащадків, у якій син виступає більш «важливою фігурою». Мікрополе, що об'єднане спільною назвою «джерело фінансової допомоги, спадку», включає у себе всі паремії, що показують майнові відносини спадщини між батьками і дітьми. Серед виділених мікрополів є і такі, що несуть у собі негативну конотацію. Батько для турків може стати «тягарем і об'єктом зневажливого ставлення» з боку сина. Всі елементи цього об'єднання знаходяться на периферії поля. Найменшим за чисельністю є мікрополе «єдиний для кожного». Воно представлено лише двома одиницями, що становить 5,6% від загальної кількості зібраних паремій.

Ключові слова: паремія, пареміологічне поле, ядро поля, периферія, мікрополе, семантичний аналіз.

Iryna KATSION,
orcid.org/0000-0001-6602-1574
Candidate of Philological Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Turkish Philology
Kyiv National Linguistic University
(Kyiv, Ukraine) *iryna.katsion@gmail.com*

SEMANTICAL ASPECTS OF PAREMIOLOGICAL FIELD WITH FATHER COMPONENT IN TURKISH LANGUAGE

The description of the main cultural categories and the highlighting of the basic and system notions are one of the modern linguistics main directions. The vocabulary investigation by means of its semantic analysis gives the opportunity to the scientists not only to structure their knowledge about the language vocabulary, but also to make conclusions about the speaker's worldview that guides these investigations to the linguistic culture field. Proverb is one of the main linguistic units in this context that includes key elements of the collective cognition. The process of analyzing the proverbs by means of the linguistic semantics methods gives opportunity to make conclusions about the place of some concept in the nation's cognition. This fact lets understand the nation's culture deeper as well as supplies with the material for the further investigations in the narrow cross-disciplinary fields.

The 36 proverbs with the searched component were gathered by the continuous sampling method, the proverb field was built and all the gathered linguistic units were semantically analyzed.

The first micro field where the father is characterized as the main helper and mentor for his children contains 10 proverbs. It is the biggest union. Father has a position of advisor and mentor in his children's life. A majority of this micro field's proverbs are focused on the relationships between father and son. The daughter is also obliged to obey

father and treat his words as an order but she learns from her mother's experience. In the micro field "responsible for his children's future" father is responsible for his children's future life but his attitude to the child depends on the gender giving more importance to the son. The micro field "financial support source" contains the paremias that demonstrate inheritance property relations between father and his children. There are micro fields that have the negative connotation. Father for the Turks can become the "dead weight and object for the disrespectful attitude" on the part of son. All the units of this micro field are situated on the periphery. The micro field "the only for everyone" is the smallest one. It contains just two units that is 5,6% of the total number of the gathered paremias.

Key words: *paremia, paremia field, field ore, periphery, micro field, semantic analysis.*

Постановка проблеми. У сучасному мовознавстві мова вивчається в нерозривному зв'язку з людиною, її мисленням, свідомістю, аналізуються мовні факти разом з мовною особистістю. Також інтерес становить вивчення мови крізь призму її національно-культурних особливостей, що відображають характерні для культури народу носія явища. Це передбачає аналіз мовних одиниць, що конденсували весь складний комплекс культури і психології народу, неповторний спосіб його мислення. Подібний погляд пояснює невичерпний інтерес лінгвістів до багатого спадку, що втілений у фразеологічному фонді певного етносу.

Паремії не становлять собою новий об'єкт для лінгвістичного дослідження, вони вивчалися в різних аспектах. Різноплановість вивчення паремійного фонду мов світу пов'язана передусім з тим, що паремія є не лише складною знаковою одиницею, але і своєрідним фольклорним витвором. Тому паремія має як власне лінгвістичні, так і загальнофілологічні аспекти розгляду.

Досліджувати паремії можна з різних поглядів, проте одними з найрезультативніших з погляду семантики і міждисциплінарних векторів науки, на межі яких, як відомо, опинилася лінгвістика наприкінці ХХ століття, є вивчення паремійного пласту певної мови в рамках «польових» досліджень. Аналіз поля або його частини дозволяє систематизувати уявлення про певний шар лексичних одиниць, об'єднаних спільним компонентом, а також отримати уявлення про аспектуальну структуру цих лексем для певної мови.

Аналіз досліджень. Проблеми системної організації лексичного складу, семантики стали об'єктом дослідження у працях вітчизняних (О. О. Потебні, В. С. Ващенко, Л. А. Лисиченко, В. М. Русанівського, О. О. Тараненка, М. П. Кочергана, О. Д. Огуя, С. П. Денисової, А. М. Шамоти тощо) і зарубіжних мовознавців (Й. Тріра, В. Порцига, Л. Вайсгербера, Є. Куриловича, О. І. Смирницького, Ю. Д. Апресяна, С. Г. Березана, Г. С. Щура, Л. О. Новикова, М. В. Нікітіна, О. Г. Скворцова, А. Шаффа, В. Дорошевського, А. Вежицької, С. Г. Шафікова та інших).

Дослідження турецьких паремійних польових структур з певною компонентою можна прослід-

кувати у працях М. Ф. Алкаїша, Х. Зюльфікара, Д. Кайї, А. Аксоя та інших.

Подібний інтерес до досліджень семантичних полів, паремійного фонду мови, культури та свідомості етносу загалом дозволяє говорити про актуальність обраної теми дослідження.

Фразеологи справедливо стверджують, що паремії слугують засобом освоєння емпірично пізнаваної дійсності і її оцінки, що представлена у образах-еталонах, які мають безпосереднє відношення до умов життя носіїв мови, їх культури, оскільки «мова фразеологізмів несе у собі віддзеркалення духовної і матеріальної культури народу» (Маслова, 2004: 120).

Типічність образів, які формують когнітивну структуру паремій, їх функціонування у складі символів, еталонів світогляду, – це результат колективного внутрішньо флективного досвіду етносу. Образний зміст прислів'їв слугує ключем для культурно-національної інтерпретації, оскільки відображає характерні особливості етнічного світогляду (Телия, 1981: 249).

Як зазначає Н. Ф. Алефіренко, прислів'я і приказки – це вирази, що є надзвичайно близькі до предметного світу, що оточував селянина, тому вони мають свій відносно стійкий набір денотатів, у який входять:

- фізичні і матеріальні сутності із найближчого «господарського оточення»;
- абстрактні сутності, сприйняття і оцінка яких є дуже важливими для культурного середовища (Алефіренко, 2009: 178).

За О. О. Селівною, денотат у семантиці розглядають як клас предметів, що має однакові ознаки, або як сукупність ознак класу предметів, що ототожнює його з відповідним значенням сигніфіката. Денотат також кваліфікують як понятійне ядро, позбавлене суб'єктивних відтінків: оцінки, емотивності, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, – хоч не завжди межа між ними є чіткою та прозорою (Селиванова, 2008: 114).

Як компонент лексеми денотат протиставляють, з одного боку, сигніфікату (поняттю), а з іншого боку, референту – конкретному, реалізованому в даному контексті і у певній мов-

ній ситуації денотативному значенню лексеми (Алефиренко, 2009: 270).

Розмежування денотата як «об'єкта реального світу» і сигніфікату як «специфічної мисленнєвої сутності» (Степанов, 1985: 276) дає можливість відділити денотативний аспект семантичного аналізу від сигніфікативного. Так, текст прислів'я має досить прозору внутрішню форму, що утворена шляхом взаємодії денотатів. Водночас текст прислів'я часто вербалізує ряд понять, що не мають у своїй структурі лексичного втілення: *Ніжні руки завжди в мозолях* (праця – лінь); *Молоді ростуть, а старі старіють* (доля) і так далі.

Використовуючи поняття денотативного простору у контексті паремійного фонду, ми можемо говорити про певний простір прислів'їв і приказок, що представлений передусім системою узагальнених образів реальної дійсності, що постійно відтворюється в текстах паремій. Дійсно, прислів'я і приказки здатні відтворювати коло найбільш важливих для народної культури понять, відповідно, аналіз денотативного простору премій дозволяє розглянути основні «предметні» сутності, що відображені в національній мовній картині світу.

Мета дослідження – визначення семантичних особливостей паремій поля з компонентом БАТЬКО в турецькій мові.

Для того, щоб досягнути поставленої мети, слід виконати такі завдання:

- побудувати структуру і визначити склад пареміологічного поля з компонентом БАТЬКО в турецькій мові;
- визначити семантичні особливості складників обраного поля.

Методами дослідження слугують: метод компонентного аналізу та описовий метод, а також метод суцільної вибірки.

Матеріалами для цієї наукової розвідки є тлумачний словник турецької мови, турецькі словники фразеологізмів і паремій, словник афоризмів турецької мови, а також Великий український фразеологічний словник та довідники з прислів'їв і приказок української мови.

Виклад основного матеріалу. У процесі побудови пареміологічного поля ми дотримуємося традиційного погляду на його структуру і виділяємо ядро, центр і периферію. Ядром називається одиниця, яка виражає його загальне значення, архісему. Центр поля утворюють одиниці з меншою кількістю диференційних семантичних ознак. Мовні одиниці, що знаходяться на периферії, володіють більш складним, насиченим, спеці-

алізованим змістом і тісно взаємодіють з членами суміжних полів.

За словами І. А. Стерніна, ядро консолідується навколо компонента домінанти, периферія має зонну організацію; ядерні конститuantи найбільш спеціалізовані для виконання функцій поля, систематично використовуються, виконують функції поля найбільш однозначно, більш частотні порівняно з іншими конститuantами і є обов'язковими для поля (Стернин, 2010: 104). Перехід від ядра, приядерної області до периферії здійснюється поступово.

Ядро семантичного поля БАТЬКО утворює ядерна лексема *Baba*. Внутрішня структура поля представлена у вигляді кореляцій, що зв'язують семантичні одиниці.

Периферійна зона утворена суміжними поняттями, що функціонують як квазісиноніми – *peder*, *toruk*.

Розглядаючи ядерну зону досліджуваного поля, як імені (родової семи або гіперсеми) семантичного поля, що нас цікавить, була обрана лексема *Baba*, оскільки вона має здатність легко виводити загальне значення, дає можливість бачити склад поля, не є терміном або емоційно забарвленою одиницею, досить частотна за своїм використанням, має певний денотат, відповідно, відповідає всім вимогам, які висувають до імені поля (Караулов, 1976: 138).

Для визначення архісеми поля слід розглянути словникові дефініції ядерних елементів поля.

Baba:

1. Çocuğu olan erkek, peder (*Чоловік, у якого є дитина*);
2. Çocuğun dünyaya gelmesinde etken olan erkek (*Чоловік, який спричинив появу дитини на світ*);
3. Çatı mertegi (*Корпусний брус*);
4. Bir ülkeye veya bir topluluğa yararlı olmuş kimse (*Той, хто приніс користь власній країні або землі*);
5. Anlayışlı, iyi huylu erkek (*Розуміючий хлопець з гарним характером*);
6. Silah kaçakçılığı, kara para aklama ve uyuşturucu madde ticareti vb. kirli ve gizli işler yapan çetenin başı (*Голова банди, яка займається торгівлею зброєю, відмиванням грошей, незаконною торгівлею наркотиків тощо*);
7. Koruyucu, babalık duyguları ile dolu kimse (*Захисник, той, хто сповнений батьківськими почуттями*);
8. Ata (*Батько, старійшина*);
9. sıfat Çok kaliteli, üstün nitelikli (*Дуже якісний, добротний*);
10. Tarikatların bazısında tekke büyüğü (*Голова будинку в деяких сектах*);

11. Bu gibi kimselere verilen unvan (*Ім'я, яким називають таких людей*);

12. *denizcilik Gemi veya iskelede halatın takıldığı yuvarlak başlı iri demir, ağaç veya beton dikme* (*у мореплаванні – Основна круга металева, дерев'яна або бетонна насадка, яка кріпиться на кораблі чи пристані*);

13. *mimarlık* Bir merdivende, tırabzanın sahanlıkla birleştiği yerde bulunan dikey öge (*у архітектурі – Вертикальний елемент у сходах, який об'єднує перила зі сходами*).

Ata:

1. *isim* Baba (*Батько*);

2. *Dedelerden ve büyükbabalardan her biri* (*Дід або прадід*);

3. *Kişinin geçmişte yaşamış olan büyükleri* (*Предки*).

Виходячи з вищенаведених дефініцій, архісемою поля можемо вважати «чоловік по відношенню до власних дітей, що має позитивний образ». Що стосується значень специфічних і вузькоспеціалізованих, то ми можемо стверджувати, що вони є також вкрай важливими для номінативної системи турецької мови і несуть у собі непряме значення головування у певній функції. Проте дані денотати не є об'єктом нашого дослідження. Таким чином, до ядра семантичного поля входять 2 одиниці: ім'я поля – *baba* і його синонім *ata*. Названі лексеми є нейтральними і найчастіше використовуються. Критерієм для виявлення центра поля і його периферії послугував принцип частотності і денотативний зміст лексем.

Одиниці, що утворюють обране нами пареміологічне поле, функціонують у складі мікрополів, які дозволять у подальшому реконструювати концепт БАТЬКО у лексико-системному варіанті його представлення. Для більшості таких об'єднань характерною є наявність ключових слів, які мають узагальнене значення і складають цент мікрополя. На периферії розташовуються одиниці з більш спеціалізованим значенням, які входять в інші семантичні об'єднання. Одиниці, що складають певне мікропіле, можуть об'єднуватися в групи і підгрупи, що зайвий раз свідчить про польову організацію системи мови.

Розглянувши весь зібраний паремійний матеріал (36 одиниць), нами було визначено, що у складі пареміологічного поля БАТЬКО в турецькій мові можна виділити п'ять мікрополів (на основі денотативного значення лексем):

- наставник і головний помічник;
- гарант майбутнього дітей;
- джерело фінансової допомоги;
- тягар і об'єкт зневажливого ставлення;
- єдиний для кожного.

Таким чином, до мікрополя «*Наставник і головний помічник*» ми включили такі паремії:

Baba himmet, oğul hizmet – Батько словом, а син ділом (досл. Батько – підтримка, син – служба); **Babanın sanatı oğla mirastır** – У батька-умільця й син умілим виростає, Батько – рибак, і діти в воду дивляться (досл. Батьківське ремесло – сину спадок); **Oğlan babadan öğrenir sofraya, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi** – Батьківський досвід – дітям наука (досл. Син вчиться від батька, як приймати гостей, а дочка вчиться від матері кравецьству); **Baban bana öğüt varırken, ben inek gözünde kırk sinek saydım** – Батьківське слово виконуй до скону (досл. Твій батько дав мені настанову, і я нарахував сорок комарів у оці корови); **Baba, bir hırsız tuttum, al da gel, gelmiyor, bırak ta gel, bırakmıyor** – Батько, я грабіжника спіймав! – То схопи й веди сюди! – Він не йде. – То залиши та йди сюди! – Він не пускає!; **Atalar sözünü tutmayı yabana atarlar** – Не слухати батька – зрадити батьківщину (досл. Той, хто не дотримується батьківського слова, стріляє в батьківщину); **Baba dostu oğula mirastır** – Своїх друзів наживай, а батьківських не втрачай (досл. Друг батька – сину спадок); **Anan gibi saç büyüteceğine, baban gibi bıyık büyüüt** – Замість того, щоб виростити волосся як у матері, відрости бороду як у батька; **Baba düşmanı, oğul dostu olamaz** – Ворог батька сину не друг; **Baba akıyla adam adam olmaz** – Дурному сину і рідний батько розуму не додасть (досл. Батьківським розумом людиною не станеш).

Мікрополе «*гарант майбутнього дітей*» складається з таких паремій:

Atalar çıkarayım der tahta, döner dolaşır gelir bahta – Рад би до дітей небо прихилити та зорями вкрити (досл. Батьки сказали, що допоможуть, а все вирішує доля); **Anan turp, baban şalgam, sen içinde gülbe şeker** – Все найкраще – дітям, Не доспи, не доїж, а дитину потиш (досл. Матері – редис, батькові – ріпу, а ти – у варені з троянд); **Baba oğlunun fenalığı istemez** – Батьківське слово задарма не мовиться (досл. Батько сину поганого не побажає); **Baba koruk (erik) yer, oğlunun diş kamaşır** – Батьки кисле поїли, а у діток оскома (досл. Батько їсть зелену сливу, а його син набиває собі оскому на зубах); **Katıra 'babam kim?' demişler, 'dayım at' demiş** – Упертого запитали про батька, а він відповів, що його дядько – кінь; **Baba ekmeği zından ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği** – Батько глядить дочку до вінця, а чоловік – до кінця (досл. Батьківський хліб – з комори, а хліб чоловіка – з площі); **Baba vergisi görümlük, koca vergisi doyumluk** – Батьківський подарунок – для показу, а подарунок чоловіка – для насичення.

До мікрополя «джерело фінансової допомоги, спадку» включені такі одиниці:

Baba malı tez tükenir, evlat gerek kazana – Батьківський спадок не бездонний (досл. Батьківське майно швидко закінчується, для накопичення треба дитина); **Babasından mal kalan, mertegi içinden bitmiş sanır** – Той, хто успадкував від батька майно, думає, що воно закінчується під дахом; **Bağ (incir) babadan, zeytin dededen kalmalı** – Виноградник (інжир) має залишатися від батька, а олива – від діда; **Babadan miras kalır, adamlık kalmaz** – Шуба-то батьківська, а гідність має бути своя (досл. Від батька залишається спадок, а гідність не залишається); **Baba mirası yanan mum gibidir** – Батьківський спадок швидко витрачається (досл. Батьківський спадок подібний до згораючої свічки); **Babadan mal kalır, kemal kalmaz** – Син мій, а розум у нього свій (досл. Від батька залишається спадок і не залишається достоїнства); **Akıllı oğlan neyler ata malını, akılsız oğlan neyler ata malını** – Достойний син на батьківське майно не зазіхає; **Ata malı mal olmaz, kendin kazanmak gerek** – На батьківське майно не зазіхай, про власне думай (досл. Батьківське майно – не майно, ти сам маєш заробити); **Babayla oğlanın pabucu bir olunca evde kavga eksik olmaz** – Коли у батька й сина одні чоботи, сварок не уникнути.

Мікрополе «тягар і об'єкт зневажливого ставлення» формується з таких паремій:

İyi evlat babayı vezir, kötü evlat rezil eder – Діти – дітям різниця, Діти хороші – батьку-матері вінець, діти погані – батьку-матері кінець (досл. Гарна дитина батька вихваляє, а погана – соромить); **Çingeneye beylik vermişler, önce babasını asmış** – Він і батька рідного продасть, Діти підросли – батька розстріляли (досл. Скупому дали бейлік і він спершу повісив батька); **Besledik büyüttük danayı, şimdi tanımaz oldu anayı babayı** – Батьків забудеш, а їсти – ні (досл. Ми кормили й виховували теля, а зараз воно забуло своїх батьків); **Babaya dayanma, kariya güvenme** – Не покладайся на батька й не довіряй дружині; **Baba oğluna bir bağ bağırmiş, oğul babaya bir saklım üzüm vermemiş** – Коли у батька й сина одні чоботи, сварок не уникнути; **Bir baba kırk (dokuz) oğul (evladı) beslemiş, kırk (dokuz) oğul (evlat) bir babayı beslememiş** – Рідних багато, а пообідати нема в кого (досл. Один батько кормить дев'ять (сорок) синів, а дев'ять (сорок) синів одного батька не кормлять).

Мікрополе «єдиний для кожного» має у своєму складі такі одиниці:

Babası ölen bey, anası ölen kadın olur – Той, в кого помер батько, стає чоловіком, а та,

у кого померла мати, – жінкою; **Karga (saksagan) mandayı babası hayrina bitlemez** – Кожній дитині – свій батько, Своя хата – своя стріха, свій батько – своя втіха (досл. Сорока не шукатиме бліх у батька буйвола).

Усі вищезгадані елементи пареміологічного поля БАТЬКО не є незалежними в рамках цього поля. Тісно переплітаючись одне з одним, вони становлять собою єдину динамічну систему. Кожен елемент поля можна зрозуміти за допомогою іншого або навіть тільки в рамках іншого.

Обговорення результатів дослідження. Як відомо, паремії – це вирази, що є надзвичайно близькими до предметного світу, який оточує людину. Тому вони мають свій, відносно стійкий набір денотатів, до якого входять фізичні і матеріальні об'єкти з найближчого оточення, сприйняття і оцінка яких є важливою для культурного середовища.

Розрізняють два аспекти семантичного аналізу: денотативний і понятійний. Текст прислів'я має досить прозору внутрішню форму, що утворена взаємодією денотатів. Водночас текст прислів'я нерідко вербалізує ряд понять, що не мають у його структурі лексичного втілення (Байжанова, 2007).

Як зазначалося вище, денотативний аналіз паремій передбачає визначення складу тематичної групи, в межах якої регулярно використовуються тематично організовані групи денотатів.

Понятійний компонент лексичного значення відіграє надзвичайно важливу роль у вираженні сенсу паремій. Аналіз понятійної основи тексту прислів'їв дозволяє розглядати їх значення з урахуванням взаємодії у тексті різних понять (Никифорова, 2006: 105).

Таким чином, на основі побудованого пареміологічного поля ми здійснили семантичний аналіз кожного з мікрополів.

У першому мікрополі, де батько виступає головним помічником і наставником для власних дітей, було зафіксовано 10 паремій, які об'єктивують його назву. Це найчисленніше об'єднання з усіх визначених нами мікрополів, відсоткова частка якого становить 27,8% від загальної кількості паремій, що входять до семантичного поля.

Окрім того, що батько виступає наставником і порадиником у справах і житті для власних дітей (**Baban bana öğüt varırken, ben inek gözünde kırk sinek saydım** – Батьківське слово виконуй до скону і т. ін.), він ще є і учителем для своєї дитини, передає їй своє ремесло, справу всього свого життя:

Babanın sanatı oğla mirastır – У батька-умільця й син умілим виростає, Батько – рибак, і діти в воду дивляться (досл. Батьківське ремесло – сину спадок).

Для турків авторитет батька є настільки високим, що непокору його словам можна розцінювати як зраду Батьківщині. Про це свідчить наступна паремія:

Atalar sözünü tutmayanı yabana atarlar – Не слухати батька – зрадити батьківщину.

Досить специфічною ознакою для українського менталітету, проте характерною для турецького, є поділ власних дітей за гендерною приналежністю. Більшість турецьких прислів'їв і приказок цієї групи акцентують увагу мовця на зв'язок батька і сина. Дочка також має слухатися батька і розцінювати його слова авторитетними, однак навчається всьому і переймає майбутній досвід від матері:

Oğlan babadan öğrenir sofraya açmayı, kız anadan öğrenir biçki biçmeyi – досл. Син вчиться від батька, як приймати гостей, а дочка вчиться від матері кравецтву.

Слід також зазначити, що дві останні семантичні особливості розташовуються на периферії семантичного поля, адже зачіпають суміжні поняття *мати* і *батьківщина*, що зайвий раз свідчить про неабияку міцність і переплетеність польових семантичних структур у мові.

Таким чином, проаналізувавши це мікропіле, ми можемо дійти висновку, що для турків батько є беззаперечним авторитетом, учителем, головою родини, він акцентує більшу увагу на вихованні сина, і вага його слів порівнюється з присягою Батьківщині.

Наступне мікрополе «гарант майбутнього дітей» демонструє, що батько турбується за подальшу долю власних нащадків і несе за неї відповідальність:

Baba oğlunun fenalığı istemez – Батьківське слово задарма не мовиться (досл. Батько сину поганого не побажає).

Проте, як і в попередньому мікрополі, за сина він турбується більше, адже за турецько-мусульманськими традиціями донька після весілля переходить під повну опіку власного чоловіка:

Baba ekmeği zından ekmeği, koca ekmeği meydan ekmeği – Батько глядить дочку до вінця, а чоловік – до кінця (досл. Батьківський хліб – з комори, а хліб чоловіка – з площі).

Тож у цьому мікрополі ми спостерігаємо відповідальність батька за подальше життя власних дітей і гендерне розрізнення такої відповідальності по відношенню до своїх нащадків, у якій син виступає більш «важливою фігурою».

Мікрополе, що об'єднане спільною назвою «джерело фінансової допомоги, спадку», включає у себе всі паремії, що показують майнові відносини спадщини між батьками і дітьми. Серед

основних семантичних особливостей можемо виділити:

– скінченність батьківського спадку (*Baba mirası yanan tum gibidir* – Батьківський спадок швидко витрачається);

– його беззаперечну важливість для майбутнього благополуччя сина (*Bağ (incir) babadan, zeytin dededen kalmalı* – Виноградник (інжир) має залишатися від батька, а олива – від діда);

– важливість ролі сина у збереженні і примноженні спадку батька (*Babadan mal kalır, kemal kalmaz* – Син мій, а розум у нього свій (досл. Від батька залишається спадок і не залишається достоїнства)).

Серед виділених нами мікрополів є і такі, що несуть у собі негативну конотацію. Так, батько для турків може стати «тягарем і об'єктом зневажливого ставлення» з боку сина. Варто зазначити, що всі елементи цього об'єднання знаходяться на периферії поля, оскільки не так характеризують батька, як описують відношення дітей до нього.

Проте слід зазначити, що подібне ставлення спостерігається винятково з боку дітей невихованих та безсовісних:

Bir baba kırk (dokuz) oğul (evladı) beslemiş, kırk (dokuz) oğul (evlat) bir babayı beslememiş – Рідних багато, а пообідати нема в кого (досл. Один батько кормить дев'ять (сорок) синів, а дев'ять (сорок) синів одного батька не кормлять).

Найменшим за чисельністю є мікрополе «єдиний для кожного». Воно представлене лише двома одиницями, що становить 5,6% від загальної кількості зібраних нами паремій. Ці паремії показують, що батько є незамінним, і його роль ні на кого перекласти не можна.

Попри нечисельність такого об'єднання, не слід занижувати важливість його значення. Мала кількість одиниць, на нашу думку, пов'язана з очевидністю цієї ознаки, яка виводиться навіть із словникової дефініції і змісту архісеми.

Висновки. Отже, провівши семантичний аналіз елементів пареміологічного поля з обраним компонентом, ми мали змогу зробити висновки про його структуру і визначили, що ядерна зона має центральну та периферичну частини, до яких входять чотири лексичні одиниці, які об'єктивують безпосередню номінанту компоненту, а також дослідили периферію самого поля і описали його ієрархічну структуру з погляду чинника наблизеності чи віддаленості паремійного мікрополя до ядра.

Теоретична цінність запропонованого дослідження полягає у тому, що воно розширює

уявлення про зміст та частину сфери лексичного фонду з компонентом БАТЬКО у турецького народу. Результати й висновки роботи можуть стати підґрунтям для моделювання й аналізу

інших семантичних полів, що сприятиме поглибленню знань про організацію ментального лексикону та його зв'язок із національною свідомістю, характером, культурою народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алефиренко Н. Ф. Фразеология и паремология. Москва : Флинта : Наука, 2009. 344 с.
2. Байжанова Н. Р. О подходах к изучению пословиц. URL: http://www.philology.nsc.ru/elib/data/Articles/Baizanova_2007_o_podhodah.pdf.
3. Караулов Ю. Н. Общая и русская идеография. Москва : Наука, 1976. 234 с.
4. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика. Москва : Тетрасистемс, 2004. 265 с.
5. Никифорова Ю. Н. К вопросу о разграничении пословиц, поговорок, лозунгов, максим, афоризмов и предложений. *Вестник Башкирского университета*. 2006. №4. С. 106–108.
6. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика (напрями та проблеми). Полтава : Довкілля-К, 2008. 710 с.
7. Степанов Ю. С. В трехмерном пространстве языка (семиотические проблемы лингвистики, философии и искусства). Москва : Наука, 1985. 335 с.
8. Стернин И. А. Типы значений и обыденное языковое сознание. *Язык и общество в зеркале культуры: материалы международной научной конференции*. Астрахань, 12–13 октября 2010 г. Издательский дом «Астраханский университет»: 2010. С. 101–109.
9. Телия В. Н. Типы языковых значений : Связанное значение слова в языке. Москва : Наука, 1981. 269 с.

REFERENCES

1. Alefirenko N. F. (2009). *Frazeologiya i paremiologiya* [Phraseology and Paremiology]. Moscow : Flinta: Nauka. 344 p. [in Russian].
2. Bayzhanova N.R. (2007). *O podhodah k izucheniyu poslovits* [About Approaches To Proverbs Studing]. URL: http://www.philology.nsc.ru/elib/data/Articles/Baizanova_2007_o_podhodah.pdf. [in Russian].
3. Karaulov Y. N. (1976). *Obschaya i russkaya ideografiya* [General and Russian Ideography]. Moscow : Nauka. 234 p. [in Russian].
4. Maslova V. A. (2004). *Kognitivnaya lingvistika* [Cognitive Linguistics]. Moscow : Tetrasystems. 265 p. [in Russian].
5. Nikiforova Y. N. (2006). *K voprosu o razgranichenii poslovits, pogovorok, lozungov, maxim, aforizmov i sententsiy* [About Difference Between Proverb, Saying, Slogan, Maxim, Aphorism Notions]. *Vestnik Bashkirskogo universiteta – Bashkir University Bulletin*, 4, 106–108. [in Russian].
6. Selivanova O. O. (2008). *Suchasna lingvistyka (napryamky ta problemy)* [Modern Linguistics (Areas and Problems)]. Poltava : Dovkilya-K. 710 p. [in Ukrainian].
7. Stepanov Y. S. (1985). *V trehmernom prostranstve yazika (semioticheskiye problemi lingvistiki, filosofii i iskusstva)* [In Three-Dimensional Language Area (Semiotical Problems of Linguistics, Philosophy and Art)]. Moscow : Nauka. 335 p. [in Russian].
8. Sternin I. A. (2010). *Tipi znacheniy i obidennoye yazikovoye soznaniye* [Types of Notions and Ordinary Language Consciousness]. *Yazik i obschestvo v zerkale kulturi – Language and Society in Cultural Mirror. International scientific conference proceedings. Astrahan, 12-13th October 2010*. “Arhangel'skiy Universitet” Publishing House. 101–109. [in Russian].
9. Teliya V. N. (1981) *Tipi yazikovih znacheniy: Svyazannoe znacheniyе slova v yazike* [Language Meaning Types: Connected Word Meaning in Language]. Moscow : Nauka. 269 p. [in Russian].